Daniela Nistor

Orizonturi și frontiere în managementul competențelor

Presa Universitară Clujeană

Daniela Nistor

Orizonturi și frontiere în managementul competențelor

Presa Universitară Clujeană

2016

Referenţi ştiinţifici:

Prof. univ. dr. Gabriel Albu

Prof. univ. dr. Emil Stan

ISBN 978-606-37-0021-7

Tehnoredactare computerizată: Cristian-Marius Nuna

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruţa Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro

CUPRINS

INTRODUCERE

„Există câteva lucruri care nu pot fi învăţate repede, şi timpul, adică singura noastră avuţie, trebuie risipit din plin ca plată pentru însuşirea lor. Sunt lucrurile cele mai simple cu putinţă, şi cum pentru a le afla e nevoie de o viaţă întreagă, stropul de noutate pe care fiecare om îl culege pe lume e foarte costisitor şi-i unica moştenire ce-o lasă după sine."

Ernest Hemingway

De ce orizonturi? Privirea minţii, îndreptată către viitor prin prisma trecutului şi prezentului, caută noi oportunităţi, noi căi de gândire şi acţiune. De ce frontiere? Este o încercare continuă de a găsi şi împlini propriul eu într-o societate a cunoaşterii aflată în permanentă schimbare. Ceea ce ştim sau dorim să ştim este orizontul de astăzi şi frontiera de mâine şi de noi depinde dacă o transformăm sau nu în limita propriului eu. Trecerea noastră dincolo de ea se defineşte ca o provocare aducătoare de noi orizonturi şi noi frontiere.

Organizaţia şcolară, ca sistem socio-uman complex, a început să conştientizeze, cel puţin la nivelul comportamentelor individuale ale membrilor ei, relaţiile dintre scopuri, mijloace şi rezultate, dintre organizaţie şi mediul extern. Se încearcă să se interpreteze şi să se înţeleagă corect semnalele primite de la factorii din interiorul şi din afara sistemului de învăţământ, să se identifice oportunităţile şi ameninţările posibile, tendinţele şi forţele ce acţionează în lumea furnizorilor de educaţie, să se ia decizii care să împiedice deteriorarea performanţelor, să se creeze un climat optim integrării tinerilor într-o societate a competenţelor, a valorilor, a gândirii critice şi creative. S-au încercat diferite transformări în sistemul educaţiei, nu toate benefice, uneori marcând incompatibilităţi între experienţe, standarde şi exigenţe. Schimbările propuse nu au fost în totalitate rezultatul experienţelor anterioare şi, prin incoerenţa lor, au bulversat procesul instructiv-educativ. S-a conturat o nouă viziune despre rolul şi rostul şcolii într-un univers al întrebărilor şi confruntărilor, cu o dinamică permanentă a normelor şi valorilor spaţiului educaţiei. Crearea şi dezvoltarea unui învăţământ al competenţelor este un proces continuu, de lungă durată, care presupune implicarea şi colaborarea mai multor factori (şcoală, familie, comunitate locală, mediu de afaceri, mass-media etc.). În ce măsură aceşti factori conştientizează rolul lor, doresc să participe în diferite etape ale procesului, îşi asumă rezultatele obţinute, contribuind la optimizarea lui, este o întrebare deschisă, adresată tuturor.

Cercetarea focalizează o perspectivă globală asupra managementului competenţelor elevului din ciclul superior al liceului care pleacă de la premiza că formarea şi dezvoltarea competenţelor este un proces continuu, dinamic, cu o structură configurată vertical şi orizontal, al cărui management tinde să treacă de la cadrul didactic la elev. Cercetările anterioare în domeniu, din literatura română

de specialitate, se concentrează asupra anumitor aspecte ale termenului *competenţă*, majoritatea vizând cadrele didactice, prin programe de studii universitare, prin programe de formare continuă etc. Dacă s-a dorit o evaluare a impactului programelor asupra profesorilor, actuali sau în devenire, nu aceeaşi abordare a avut-o influenţa acestora asupra rezultatelor elevilor, în special prin prisma competenţelor transversale. Programele propuse pentru învăţământul liceal, cu excepţia celor vizând unele discipline tehnice, sunt construite în jurul unei structuri multidimensionale de competenţe generale şi specifice al căror caracter transversal este considerat, de cele mai multe ori, implicit. Nu întotdeauna ceea ce este implicit are un suport real şi nu întotdeauna ceea ce este explicit este pus în practică. Nu întotdeauna teoria se reflectă în practică, după cum nu întotdeauna practica validează teoria. Scopul cercetării este stabilirea suportului teoretico-metodologic al dezvoltării competenţelor transversale în sistemul de învăţământ liceal din România, identificarea şi analiza percepţiei elevilor din ciclul superior al liceului referitor la importanţa competenţelor transversale, propunerea unui model de promovare a acestor competenţe care să îmbunătăţească rezultatele activităţii instructiv-educative şi să permită o integrare a tinerilor în spaţiul socio-economic. Obiectivele propuse pentru atingerea scopului cercetării cuprind, pe lângă aspecte teoretice şi practice ale noţiunii de competenţă, analiza percepţiei elevilor asupra formării şi dezvoltării competenţelor transversale pe parcursul anilor de liceu şi, legat de acestea, asupra activităţilor instructiv-educative desfăşurate în şcoală, precum şi investigarea opiniei cadrelor didactice asupra programelor de formare continuă la care au participat în perioada 2007–2013, dar şi asupra competenţelor elevilor, necesare şi frecvent utilizate de către aceştia. Ipoteza cercetării privitor la cadrele didactice este aceea conform căreia participarea acestora la programele de formare continuă este o condiţie necesară, dar nu şi suficientă, pentru formarea şi dezvoltarea competenţelor, respectiv competenţelor transversale, ale elevilor. Ipotezele de lucru cu privire la elevii din ciclul superior al liceului se focalizează asupra atitudinii adolescenţilor faţă de formarea şi dezvoltarea competenţelor, a competenţelor transversale, variaţia acesteia în funcţie de profil/specializare, mediu de rezidenţă, gen.

De asemenea, prezumăm existenţa unei corelaţii pozitive între proiectele care implică resurse şi cunoştinţe din domenii diferite, create şi promovate de către elevii din liceele tehnologice şi competenţele lor transversale.

Capitolul 1 al lucrării, intitulat *Competenţe şi universul educaţiei*, prezintă abordări teoretice ale competenţei vizând definiţia şi structura acesteia, tipuri de competenţe, competenţa didactică şi competenţe şcolare, evaluarea şi validarea competenţelor şcolare în literatura de specialitate şi în documentele oficiale, în spaţiul anglosaxon şi cel francofon, accentuând faptul că opiniile exprimate pot avea sfere de aplicabilitate diferite în timp şi spaţiu, dincolo de convergenţa sau divergenţa lor. Accepţiunile şi interpretările date de autori precum N. Chomsky, M. Crahay, J.M. De Ketele, L. Ellison, F.M. Gerard, Ph. Jonaert, G. Le Boterf, F. M. Legendre, C. Lévy-Leboyen, L. Paquay, G. Paquette, Ph. Perrenoud, B. Rey, X. Roegiers etc. se adaugă celor oferite de literatura română de specialitate, dintre care amintim pe cele propuse de către C. Bârzea, M. Bocoş, I. Cerghit, L. Ciolan, M.E. Dulamă, M. Manolescu, I. Neacşu, I. Negreţ-Dobridor, E. Păun, D. Potolea şi alţii. Plecând de la realitatea că o competenţă nu se învaţă, se (re)construieşte, subliniem intenţia declarată a şcolii de a o dezvolta integral, intenţie realizată în mică măsură, o realitate care se vrea depăşită. Curriculumul din

învăţământul liceal din România este dezvoltat în jurul axei formate din competenţele-cheie europene prin promovarea de competenţe generale şi specifice al căror caracter crosscurricular este, în majoritatea cazurilor, implicit. Caracterul transversal este studiat secvenţial, aleator, pe baza rezultatelor obţinute de către elevi la teste naţionale şi internaţionale. Concluziile acestui capitol focalizează ideea inexistenţei unei abordări unitare a termenului de competenţă, ceea ce determină imposibilitatea actuală de a-l promova ca fiind un concept, precum şi a elementelor componente, relativ acceptate la nivelul comunităţii ştiinţifice.

Capitolul 2, *Metodologia cercetării,* prezintă principalele caracteristici ale cercetării, scopul, obiectivele şi ipotezele acesteia, variabilele care intervin în demersul investigativ. Construcţia eşantioanelor a implicat utilizarea de procedee de eşantionare (ne)aleatoare, prin raportarea caracteristicilor lor la stratificarea populaţiei cadrelor didactice, respectiv elevilor, din unităţile de învăţământ tehnologic din judeţul Prahova, conform unor criterii prestabilite. Metodologia cercetării cuprinde metodele, tehnicile, instrumentele utilizate pentru a colecta, a structura, a analiza, a interpreta, a evalua, a sintetiza informaţii în concordanţă cu scopul şi obiectivele cercetării şi ipotezele asociate. Colectarea datelor a implicat metode descriptive, centrate pe colaborarea persoanei, şi procedee inferenţiale. Analiza de nevoi este realizată prin intermediul unui interviu de tip focus-grup, informaţiile ulterioare obţinându-se prin aplicarea a trei chestionare în perioada martie 2013-decembrie 2014, unul pentru cadre didactice şi două pentru elevi. Pentru prelucrarea primară şi secundară a datelor înregistrate se folosesc indicatori din analiza (uni)bivariată a datelor statistice, metode grafice şi teste statistice, metode şi tehnici descriptive şi inferenţiale, prin intermediul programelor informatice Excel (Microsoft Office 2007), SPSS 14.0 şi G*Power 3.1. Sunt prezentate principalele rezultate teoretice din literatura de specialitate, utilizate în această etapă a cercetării, precum şi reperele avute în vedere pentru gestionarea erorilor. Limitele identificate pe parcursul cercetării, matricea proiectului de cercetare şi diagrama Gantt a derulării activităţilor completează acest capitol.

Capitolul 3, *Prelucrarea rezultatelor cercetării. Analize, interpretări, comentarii*, conţine rezultatele obţinute prin studiul formei distribuţiei curbelor asociate variabilelor dependente, prin aplicarea de teste (ne)parametrice informaţiilor înregistrate în fiecare etapă a cercetării, interpretări şi comentarii privind acceptarea ipotezelor asumate, similitudinile şi contradicţiile identificate, corelaţiile şi eventuale viitoare asocieri. Concluziile acestui capitol pleacă de la necesitatea unei perspective globale asupra managementului competenţelor transversale ale elevilor şi o proiectează pe patru dimensiuni care vizează tema abordată în lucrare. Astfel, complexitatea investigaţiei, rezultatele obţinute ca urmare a aplicării instrumentelor de cercetare şi prelucrării informaţiilor înregistrate determină argumentarea rezultatelor obţinute şi configurarea unor noi direcţii de cercetare prin promovarea unei culturi a competenţelor în organizaţiile şcolare. Este o proiecţie a unei realităţi într-o continuă transformare, pe care o percepem ca structură multiformă a unei educaţii a schimbărilor şi provocărilor.

Capitolul 4, *Reconsiderări conceptuale şi propuneri*, sintetizează propunerile formulate în urma concluziilor. Se introduce termenul de potenţial al unei competenţe, respectiv derivatele lui, prin formularea definiţiilor şi caracteristicilor acestora. De asemenea, se propune un opţional integrat pentru clasa a XII-a, care promovează abordarea crosscurriculară a unor teme care valorizează cunoştinţe din toate disciplinele studiate pe parcursul anilor de liceu şi care este gândit ca o structură

construită în jurul a cinci competenţe transversale. Se doreşte promovarea unui astfel de opţional pentru ciclul superior al liceului, indiferent de filieră, profil, specializare sau domeniu de calificare şi transformarea acestuia în curs cu statut obligatoriu.

Educaţia este o retrospectivă a răspunsurilor noastre, generatoare de noi întrebări. A accepta schimbările este o realitate a zilelor noastre, iar a acţiona în spiritul lor este o necesitate. A gândi liber este adevărata schimbare pentru educaţie. Schimbările sunt provocări pe care le acceptăm sau nu, acestea putând determina transformări profunde pe plan individual sau colectiv. Dimensiunile în timp şi în spaţiu pe care le (re)construiesc schimbările se contopesc cu propriul nostru sistem de valori.



ISBN: 978-606-37-0021-7